

BÖNDERNA FÖRSLAVAS BAKOM JÄRNRIDÅN

Av redaktör V. J. VATANEN

DEN stora deportationsvågen över Baltikum i mars och april har överallt väckt stort uppseende som ett säreget utslag av den stalinistiska nationalitetspolitiken. Det var det tredje svåra ryska slaget mot de baltiska folkens existens sedan 1941. Den första stora massförvisningen med åtskilliga tiotusental offer i alla tre baltiska länderna genomfördes ju i juni 1941, kort före det tysk-ryska krigsutbrottet, och den andra deportationsvågen kom i juni 1945 efter de tyska truppernas kapitulation i Kurland. Nu tillgreps man åter samma slags medel för att krossa motståndsviljan i Estland, Lettland och Litauen. Inom några få dagar mot slutet av mars skickades sålunda flera tiotusentals personer i väg från Baltikum och transporterades till Sibirien.

Denna nya baltiska tragedi har visserligen delvis annan bakgrund än de föregående. Före kriget mot Tyskland hade ryssarna genom deportationer framför allt sökt paralysera de baltiska folkens frihetsvilja och förebygga alla antiryska resningar bakom den blivande fronten. De nya grymheterna omedelbart efter kriget åter begicks som en rysk hämnd för vad som skett under kriget och för att kväva motståndsandan för alltid. Massförvisningarna på senaste tiden har däremot i första hand riktats mot tredskande bönder, som motsatt sig kollektiviseringen. De har utgjort en grym episod i det väldiga drama, som uppförs över hela den östliga och sydöstliga agrarzonen från Finska viken ända till Medelhavet.

Man håller nämligen på att utplåna den fria självägande bondeklassen överallt i Sovjetunionens »nya» västliga delar, där processen mestadels redan är avslutad, och i satellitstaterna inom östblocket. Tyngdpunkten i dessa länders omdaning till kommuniststater låg tidigare i omfattande industrialiseringsprogram, utarbetade efter ryska förebilder. Proletariatets diktatur saknade ju i dessa agrarländer i stor utsträckning sitt avantgarde, en talrik in-

dustriarbetarklass, som nu skapas genom att överflytta stora människomassor till de nya industrierna. Genom socialisering och polismetoder har man samtidigt sökt utplåna »kapitalismen» i städer och tätstadsområden, varefter tyngdpunkten förskjutits till landsbygden. Även den sista kompakta moståndsmassan, den självägande bondeklassen skall nu likvideras och förhållandena även på detta område nivelleras med sovjetlivet. Därigenom inför man över hela linjen en social struktur, som till äventyrs gör det möjligt att utan alltför våldsamma störningar och starkt motstånd införliva dessa länder med sovjetväldet.

Agrarrevolutionen efter kriget i Sovjets inflytelsezon har härmed inträtt i det avgörande, kollektiva stadiet. Tidigare hade bönderna utmed hela zonen från Baltikum till Bulgarien och Albanien mestadels lämnats i fred från kollektiviseringsexperiment, men nu vill man genomföra den »fullständiga socialismen» med ett slag.

Den ryska regimen i Baltikum och de kommunistiska makthavarna i satellitländerna ha sålunda helt lagt om sin jordbrukspolitik, som under de första efterkrigsåren hade gynnat den självägande bondeklassens utveckling. Man genomförde då omfattande agrarreformer på alla håll, konfiskerade storgodsen och skapade därigenom en statlig jordreserv. Delar av de förstatligade jordegendomarna avstyckades sedan som mindre lotter åt »bjednjaki», det fattiga lantbruksproletariatet, eller också tilldelades som tilläggsjord åt »serednjaki», småbrukare, medan storbönderna fick behålla endast en del av sin forna jordegendom till en fastställd gräns.

Bolsjevikerna i de nya sovjetrepublikerna och deras meningsfränder i satellitstaterna kunde alltså uppträda som pålitliga demokrater, som hade den självägande bondeklassens förkovran till ögonmärke. Dessa förhållanden förete stora likheter med läget i själva Ryssland under nep-tiden 1922—1928. För att av politiska skäl säkra de mäktiga bondepartiernas medverkan i satellitstaternas kommunistdominerade folkfronter och för att förmå bönderna arbeta för livsmedelsproduktionens vågdal invaggades bondemasorna med deras ledare i tron, att revolutionen skulle avstanna redan i detta »borgerliga» skede. Kommunisterna skulle med andra ord nöja sig med en kompromiss mellan det ryska systemet och den västliga »kapitalismen», varvid jordbruket i första hand bildade samhällets privatekonomiska sektor, och den statliga industrin och den delvis statliga delvis kooperativa handeln den so-

cialistiska. De första misslyckade experimenten med ett kollektivt jordbrukssystem i Tjeckoslovakien och annorstädes hade dessutom säkerligen varit ägnade att styrka bönderna i tron på en medelväg, som skulle rädda den självägande bondeklassens existens.

Böndernas förhoppningar gäckades dock snart. Kollektiviseringsproblemet övergick i ett nytt skede i samband med Kominforms uppträdande på scenen. Kreml hade fattat sitt beslut att fullfölja den kommunistiska omvälvningen, politiskt likrikta dessa länder med Sovjetunionen och snarast möjligt samordna dem med sovjetekonomin.

Pravda och Isvestija publicerade i februari 1948 uppseendeväckande artiklar om kolchossystemets fördelar och framgångar i Sovjetunionen — det var liksom en vink om de nya planerna. Tack vare kolchoserna »har lyckan intågat i sovjetböndernas hem», och radiokommentatorn Konstantinovski förklarade i detta sammanhang, att kollektivsystemet inom kort kommer att utbreda sig även utanför Sovjetunionens egna gränser. »Visserligen ha bönderna i de nya demokratierna», sade han, »som under århundraden levat under storgodsägarnas förtryck, på grund av agrarreformerna fått marken som egendom. Men regeringarna i dessa länder veta, att små jordlotter inte förmå garantera välstånd. Det är bara kolchossystemet, såsom det blomstrar i Sovjetunionen, som kan bringa välstånd även åt bönderna i våra vänskapligt sinnade grannländer. Tiden har nu kommit för att bondeklassen i Östeuropa skall följa Sovjetunionens lysande exempel.»

Det var alltså olycksbådande ord från en officiell rysk kommentator. Ryssarna ämnade inte mera tillåta självägande bönder vare sig inom sina egna domäner i Baltikum, västra Vitryssland, Ukraina och Moldavien eller i den nya inflytelsesfären inom östblocket. Tiden hade kommit att genom en enhetlig kollektivisering »låta lyckan intåga» i flera tiotals miljoner bondehem och göra 100 miljoner förut fria människor till livegna.

Bolsjevikerna hade redan under de första ockupationsåren 1939—1941 och sedan efter 1944 påbörjat kollektiviseringen i de tidigare Polen tillhöriga delarna av västra Ukraina och Vitryssland, och även i Baltikum hade man grundat åtskilliga sovchoser och några modellkolchoser. Kriget mot Tyskland utplånade emellertid alla resultat av den första periodens arbete, och kollektiviseringskampanjen i Baltikum återupptogs på allvar först på hösten 1947, då de första nya kolchoserna grundades i Estland, Lettland och Litauen. Officiellt har kollektiviseringen visserligen ägt rum på

frivillighetens väg, och sovjetkällorna hävda alltid speciellt det kollektiva jordbrukets överlägsenhet i produktionen som en lockelse för de självägande bönderna att ansluta sig till kolchoser. Enligt samstämmiga rapporter från olika håll ha sovjetmyndigheternas »övertalningsmetoder» dock varit ganska hårda redan under detta inledande skede. Man införde hårda skatter och leveransplikter för privata bönder, medan kolchoserna under första tiden varit praktiskt taget skattefria. Kolhosbönderna favoriserades på alla upptänkliga sätt vid inköp av fabriksprodukter från statens affärer, och där även dessa metoder visade sig otillräckliga tillgrip man ännu hårdare medel mot de motspänstiga elementen. Tredskande bönder hotades med polisingripanden och partiterror, de arresterades och deporterades, och till slut genomförde man massförvisningar för att en gång för alla knäcka ryggraden på alla motståndselement.

Härigenom har man sedan våren 1948 forcerat kollektiviseringen överallt i Sovjetunionens västliga delar, och på många håll har hela den självägande bondeklassen redan utplånats. Vid utgången av 1947 fanns i Estland endast 7 kolchoser, men våren 1948 59 och i januari 1949 (enligt en rapport från Estlands kommunistparti till Stalin, Krasnaja Svesda 14.1.49) redan 417, som torde ha omfattat 6,500 bönder som medlemmar. De första månaderna av 1949 har sedan betecknat det stora genombrottet i kolchosbildandet. Efter massdeporteringarna ha nya kolchoser uppstått överallt, även om vi sakna färskas uppgifter om processens omfattning. Bl. a har 90 procent av Estlands hela fiskarbefolkning anslutit sig till de 100 fiskekolchoser, som grundats vid kusten (Krasnaja Svesda 15.5.49). I Lettland var kolchosernas antal på våren 1948 189, men vid tiden för lettiska kommunistpartiets möte i januari 1949 1,090 (Pravda 29.1.49). Lettiska kommunistpartiets generalsekreterare Jakob Kalnberzins meddelade i en artikel i Pravda den 14 maj, att i landet då existerade redan 3,700 kolchoser, som omfattade 75 procent av alla bönder. I 280 kretsar av republikens 510 har kollektiviseringen totalt genomförts. Och vad Litauen angår rapporterade litauiska kommunistpartiets centralkommitté (Pravda 27.2.49) till Stalin, att de litauiska bönderna nu »säkert slagit in på kollektiviseringens väg». Medan kolchosernas antal i början av året 1948 var blott 20 har man där enligt Pravda (24.5.49) redan bildat över 3,000 kolchoser och 700 initiativgrupper för nya kollektiv. I Sjuailaiområdet t. ex. ha över 70 procent av alla bönder anslutit sig till kolchoser.

Kreml med sina underhuggare i Baltikum kan således vara belåten med resultatet. Den kollektiva ekonomiformen har praktiskt taget genomdrivits i hela Baltikum, där den skoningslösa kollektiviseringen dessutom innebär för dessa folk en nationell förintelsekatastrof. De »nationalistiska, fascistiska och kulakelementens» förtvivlade motstånd har nedkämpats, men i samband med detta ha hundratusentals bönder från Baltikum förts till slavarbete i Sovjetunionens östliga och norra delar och i stället importerats massor av kolonister från Ryssland, Ukraina m. m. Det är följaktligen blott en tidsfråga, när de baltiska folken genom deportationer i så hög grad decimerats att de därefter lätt kan falla offer för russificeringen.

Av alla uppgifter att döma har sovjetregimen farit lika hårt fram även i västra Vitryssland, Ukraina, Bukovina och Bessarabien (Moldavien). I en korrespondens till Pravda (17.1.49) om vitryska kommunistpartiets möte i Minsk uppgavs sålunda, huru enbart i Baranowiczedistriktet redan grundats 240 kolchoser »och det blir allt flera av dem varje dag». Samtidigt därmed har partidisciplinen skärpts även på landsbygden. Under 10 månader 1948 avpolletterades sålunda i Vitryssland 46 ordföranden för kretskommittéer och 300 bysovjetordföranden i anledning av olika »brister och fel» i de lokala sovjetorganens verksamhet. Enligt en rapport till Stalin från ukrainska kommunistpartiets möte (Pravda 15.4.49) hade 75—92 procent av alla bönder i de västukrainska områdena anslutit sig till de över 5,000 kolchoser, som där bildats före den 20 mars. Och moldovianska kommunistpartiets rapport till Stalin (Pravda 12.2.49) omnämner, huru kollektiviseringen med alla medel forceras i republikens västra delar. Där hade man redan grundat 678 kolchoser, som omfattade 100,000 bönder som medlemmar.

Den självägande estniska, lettiska, litauiska, vitryska, ukrainska och bessarabiska bondeklassen går sålunda sin snabba undergång till mötes, och även bönderna i de sydöstra agrarländerna utanför Sovjetunionens gränser hotas av samma öde. Processen är där av naturliga skäl långsammare, men skrider icke desto mindre obönhörligt framåt, och slutresultatet blir i sinom tid detsamma.

Kollektiviseringsfrågan har i alla östblocksstater från Polen ända till Bulgarien och Albanien ryckt fram i förgrunden samtidigt som ryssarna inledde sin stora kollektiviseringskampanj i Baltikum. Den var emellertid här av helt andra dimensioner än i Sovjetunionens »nya» delar, och av olika orsaker också mera kom-

plicerad än längre österut. De nya kommunistregimerna äro ju mycket svagare än det sovjetryska systemet, och dessa krigshärdade länder med svag ekonomi kunna omöjligen utstå prövningarna av en väldig kollektiviseringskris, som lätt kan lamslå hela livsmedelsförsörjningen och därtill kanske leda till farliga anti-kommunistiska resningar bland bönderna. Redan de första rykten om en förestående kollektivisering framkallade i Polen — för att nämna ett enda exempel — stor oro hos bönderna, som i många trakter helt inställde alla leveranser av lantbruksprodukter till städerna och t. o. m. mördade åtskilliga partifunktionärer.

Av dessa skäl har man inom östblocket än så länge mestadels gått försiktigare tillväga än ryssarna i Baltikum och camouflerat hela proceduren under kooperationens täckmantel. Staten grundar traktorstationer liksom i Sovjetunionen, och bönderna ansluta sig till s. k. produktionskooperationer, kollektiva odlingsenheter, vilka endast äro en mera västlig motsvarighet till de ryska kolchoserna.

Uppgifterna om de redan färdigbildade produktionskooperationernas antal i olika satellitstater äro alltjämt ganska bristfälliga, ehuru många tecken tyda på att man även där börjat tillgripa hårdare metoder för att tvinga bönderna in i kollektivsystemet. Dimitrov, Bierut, Gottwald, Rakosi och andra kommunistledare ha starkt framhållit nödvändigheten att likvidera »kapitalismens sista rester» både i städerna och i byar och utplåna kulakelementen, som söka förhindra och sabotera kollektiviseringen. Motståndet tycks vara synnerligen starkt i Polen, där en skoningslös klasskamp enligt Pravdas korrespondent rasar i de polska byarna, samtidigt som man överallt förbereder kooperationer. Endast 50 produktionskooperationer eller »spuddelni» deltog visserligen i vår sådden, men minst 150 dylika hålla på att organisera sig. Den ungerska vicesstatsministern Matyas Rakosi meddelade i sitt tal den 30 november 1948 (Krasnaja Svesda 1.12.48), att man då redan grundat över 300 produktionskooperationer i landet och att »den ungerska arbetande bondebefolkningen själv ansluter sig till tanken att grunda nya kooperationer». I Jugoslavien hade man likaså inlett kollektiviseringen redan före brytningen med Kominform, men inga siffror därifrån äro tillgängliga. I Rumänien har kollektiviseringen trots böndernas hårda motstånd genomförts med särskild iver, och i mars 1949 godkände parlamentet en lag om även de medelstora jordbruksenheternas konfiskering. Flera tiotusentals bondefamiljer deporterades samtidigt till gruvor i Karpaterna eller till Ryssland, som ett medel att slå ned böndernas

motstånd. I Bulgarien hade man enligt kommunistledaren Dobri Terpesjev (Isvestija 24.12.48) redan före utgången av 1948 grundat över 1,000 kolchoser med 76,000 bönder som medlemmar och med en åkerareal på 300,000 har. Därtill har man i Bulgarien liksom i alla andra östblocksstater bildat en mängd stora statliga lantbruk (sovchoser). Kollektiviseringen i Bulgarien skall till 1953 föras till fullständig seger, så att den »kollektiva sektorn» skall svara för 72 procent av all lantbruksproduktion. T. o. m. i sjiipetarernas vilda bergsland Albanien har man enligt Krasnaja Svesdas korrespondent N. Babin (15.2.49) grundat åtskilliga traktorstationer och över 50 produktionskooperationer. I Tjeckoslovakien till slut har enligt Pravda (24.5.49) »över 2,000 bysamhällen nyorganiserats på kollektiv basis».

En agrarrevolution av väldiga mått pågår sålunda i hela den zon, som tyskarna en gång kallade »Zwischen-Europa», de medelstora och mindre nationernas zon mellan Östersjön och Medelhavet. Ett sammanhängande slavrike från Stilla havet till Elbe och Adriatiska havet över Donaudalen, Balkan, Östtyskland och Polen — det är den ohyggliga framtidsbild Kreml där håller på att teckna.